

جنگل‌های هیرکانی ایران در فهرست میراث طبیعی یونسکو ثبت شدند

ثبت جهانی بازماندگان عصر یخبندان

امیر صباغ نو

خبرنگار

جنگل‌های هیرکانی ایران ثبت جهانی شدند. این خبری بود که این هفته در رسانه‌ها منتشر شد و توجه بسیاری را به خود جلب کرد. شاید عنوان هیرکانی در کنار جنگل به نظر تان عجیب بیاید و با خودتان بگویید جنگل‌های هیرکانی کجا هستند؟ اول این اطمینان را به شما بدهیم که اغلب ما پامان به این جنگل‌های زیبا و بکر رسیده و بیشتر آنها را با این عنوان نمی‌شناخته ایم. بعد هم برویم سراغ این که این جنگل‌ها کجا هستند و چه ویژگی‌های خاصی دارند که سازمان یونسکو را مجاب کرده‌اند آنها را در فهرست میراث جهانی کشورمان قرار دهد.

چه شکلی هستند؟

اول بگوییم این جنگل‌ها چه شکلی هستند و معمایی هم برایتان طرح کنیم، شاید توانستید حدس بزنید جنگل‌های هیرکانی کجا هستند. این جنگل‌ها درختان بسیار کهنسالی دارند. برخی رویش آنها را به زمان زندگی دایناسورها و دوره سوم زمین شناسی نسبت داده‌اند و همین نشان می‌دهد چه عمر درازی دارند. حالا فکرش را بکنید شما هم احتمالا پاتان را روی زمین گذاشته‌اید جای پای دایناسورها و راه رفته‌اید، اما خودتان خبر ندارید!

هوای معتدل نواحی مورد نظرمان موجب شد درختان هیرکانی ماندگار شوند و از هزاران سال تا به امروز به زندگی ادامه دادند و گونه‌های مختلف گیاهی و جانوری زیادی در دل خود پروراندند. در حال حاضر ۱۵۰ گونه بومی درختی و بوته‌ای در جنگل هیرکانی وجود دارد که شمشا و انجیلی از این جمله‌اند.

کجا هستند؟

بله. درست حدس زده‌اید، کجا جز شمال ایران می‌توان چنین درخت‌ها و پوشش گیاهی‌ای را پیدا کرد. از نظر جغرافیای جنگل، جنگل‌های خزری شمال ایران، به‌طور کلی جزو جنگل‌های سبز تابستانی یا جنگل‌های پهن برگ خزان‌کننده و جنگل‌های مدیترانه‌ای به‌شمار می‌روند که به جنگل‌های هیرکانی مشهورند.

نوار شمالی کشور ایران پوشیده از جنگل‌هایی است که در دنیا هیچ همتایی حتی در ابعاد بسیار کوچک هم ندارند. این جنگل‌ها که در ایران به «جنگل‌های شمال» معروفند و در جنوب دریاچه کاسپین (خزر) قرار گرفته‌اند از جمله جنگل‌های پهن برگ و خزان‌کننده به‌شمار می‌روند که در دنیا، آنها را به نام کاسپینی - هیرکانی یا جنگل‌های هیرکانی می‌شناسند.

نوار ۸۰۰ کیلومتری

طول این نوار حدود ۸۰۰ کیلومتر و عرض آن بین ۲۰ تا ۷۰ کیلومتر در نوسان است. جنگل‌های شمال ایران از آستارا شروع و تا دره گلیداغی بجنورد ادامه می‌یابد. گسترش عمودی آن از سطح دریا شروع و تا ارتفاع حداکثر ۲۸۰۰ متر ادامه پیدا می‌کند. مساحت

این جنگل‌ها در اوایل قرن جاری، بالغ بر ۳/۶ میلیون هکتار برآورد شده است.

با شروع بهره‌برداری تجاری از جنگل‌های هیرکانی و همچنین چرای مفرط و قطع بی‌رویه، این سطح در حال کاهش است. به‌طوری که امروزه حدود ۹/۱ میلیون هکتار جنگل در این منطقه باقی مانده که از این مقدار فقط ۲/۱ میلیون جزو جنگل‌های مرغوب و تجاری به‌شمار می‌رود. جنگل‌های شمال از نظر تعداد گونه درختی و درختچه‌ای بسیار غنی‌اند و تقریباً ۸۰ گونه درختی (به‌طور عمده پهن برگ) و ۵۰ گونه درختچه‌ای به صورت طبیعی در این جنگل‌ها یافت می‌شود. البته با ثبت جهانی این جنگل‌ها باید امیدوار بود با دقت بیشتری از آنها حفاظت شود.

محل رویش جنگل‌های هیرکانی

محل رویش جنگل‌های هیرکانی در شمال ایران را به این شکل دسته‌بندی کرده‌اند:

- ۱ - جلگه و ارتفاعات پایین (عمدتاً بلوط شمشادستان، توسکستان، توسکا لرگستان، جامعه انجیلی)
- ۲ - دامنه‌های متوسط (عمدتاً انجیلی مرزستان، بلوط مرزستان)
- ۳ - دامنه‌های مرتفع (راشستان و راش - مرزستان)
- ۴ - ارتفاعات فوقانی و مرز جنگل (شامل گونه‌های غالب اوری، لور، سرو ساینبا و کامونیس)

جنگل راش - مشهورترین و گسترده‌ترین گونه درختی جنگل‌های کوهستانی شمال - کلیماکس بخش وسیعی از جنگل‌های هیرکانی را به خود اختصاص داده‌اند. از مشهورترین درختان آن می‌توان راش، بلوط، توسکا، مرمر، افرا، انجیلی، نارون، زبان گنجشک، گیلاس وحشی، بارانک، سرخدار، نمدار، شمشاد، لرگ، لیلیکی، خرمندی، آزاد، انجیر و... را نام برد. از درختچه‌های این جنگل‌ها نیز از گیل، زالزالک، زغال‌اخته، آلوچه وحشی، انار، جل، خاس، کوله خاس، سیب وحشی و... قابل ذکر هستند. تنه درخت انجیلی را نیز در جنگل‌های هیرکانی زیاد خواهید دید.

جنگل‌های هیرکانی شرق ایران

چهره متفاوتی از این جنگل‌ها نیز در آذربایجان شرقی و در منطقه ارسباران به چشم می‌خورد که به عقیده برخی کارشناسان مستقلاً با نام جنگل‌های ارسباران در طبقه‌بندی جنگل‌های ایران یاد می‌شود. اقلیم شمال ایران در حقیقت یک اقلیم نیمه‌مدیترانه‌ای، دارای آب و هوای معتدل و مرطوب است. میزان بارش سالانه در این منطقه، به‌طور متوسط هزار میلی‌متر است که بیشترین آن در قسمت‌های غربی و کمترین آن در نواحی شرقی می‌بارد. به‌طور متوسط میزان بارندگی از غرب به شرق کاهش می‌یابد. حداکثر میزان بارش اندازه‌گیری شده در حدود ۲۰۰۰ میلی‌متر و حداقل ۶۰۰ میلی‌متر در سال است. پراکنش بارندگی در طول سال کاملاً منظم نیست. بیشترین مقدار بارندگی در فصول بهار و پاییز و کمترین آن در تابستان است. طول دوره خشکی نیز از غرب به شرق افزایش می‌یابد. به‌طور متوسط طول دوره خشکی در غرب یک ماه، مناطق مرکزی دو ماه و در قسمت‌های شرقی گاهی به سه ماه در سال نیز می‌رسد. درجه حرارت متوسط سالانه بین ۱۵ تا ۱۸ درجه سانتی‌گراد است. میانگین گرم‌ترین ماه سال بین ۲۸ تا ۳۵ درجه و سردترین ماه سال بین یک درجه بالای صفر تا ۴ درجه زیر صفر است.

حیات وحش در جنگل‌های هیرکانی

جنگل‌های هیرکانی از غنی‌ترین اکوسیستم‌های

جهان محسوب می‌شوند به طوری که بیش از ۲۹۶ گونه پرنده و در حدود ۱۰۰ گونه پستاندار و ۱۵۰ گونه درختی و بوته‌ای بومی (اندمیک) مانند درختان انجیلی و شمشاد در این جنگل‌ها زندگی می‌کنند. از گونه‌های پرنده ساکن در اکوسیستم جنگل‌های هیرکانی می‌توان به گنجشک‌سانان، سار، دارکوب، اردک نوک‌پهن، قرقاول خزری، کبک، بلدرچین، کبوتر جنگلی، شاهین، قوش، دال، قرقی، اردک خاکستری، عقاب و جغد اشاره کرد و از گونه‌های پستانداران ساکن در این زیست‌بوم می‌توان مرال، شوکا، گرگ، گراز، خرس قهوه‌ای، روباه سر دو سیاه، شغال، سمور، تشی، خارپشت، موش جنگلی، خرگوش، گربه وحشی، گورکن و اسبچه خزر را نام برد.

چرا جنگل‌های هیرکانی مهم هستند؟

اهمیت جنگل‌های هیرکانی تنها از بعد قدمت آن نیست بلکه این جنگل‌ها علاوه بر تامین اکسیژن، در ذخیره مقادیر بسیار زیاد آب، حفاظت از بافت خاک و جلوگیری از جاری شدن سیل نقش بسیار مهمی دارند؛ همچنین از بعد توسعه گردشگری و ایجاد درآمد برای ساکنین نواحی شمالی کشور نیز شکی وجود ندارد که جنگل‌های هیرکانی بسیار موثر بوده‌اند، به‌طوری که نوار شمالی کشور از محبوب‌ترین سایت‌های گردشگری ایران به‌شمار می‌رود و ورود گردشگر به این خطه موجب درآمد پایدار از راه گردشگری برای اهالی سرزمین‌های شمالی کشورمان شده است.

